

КӨРКЕМ МӘТІНДЕРДІ АУДАРУДАҒЫ ГЕНДЕРЛІК АЙЫРМАШЫЛЫҚТАР

Рысбек А. Ж.¹

¹2 к.магистранты, мамандығы «М 056 - Аударма ісі»

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ

Алматы, Қазақстан

arookarysbekova@gmail.com

Андатпа. Мақала гендерлік айырмашылықтардың аудармадағы көрінісіне арналған. Гендер ұғымының мазмұны, әлеуметтік-мәдени қырлары және олардың тілде көрініс табатын лексикалық, грамматикалық әдістері мен тілдік бірліктері қарастырылған. Ағылшын, қазақ, орыс тілдерінің грамматикалық құрылымына орай гендерлік айырмашылықтары анықталып, аударма қолданысында іске асырылған жолдары көрсетілген.

Тірек сөздер: гендерлік айырмашылық, гендер категориясы, грамматика, лексика, сөзжасам, гетерономия.

Гендер категориясы ("гендер") ғылымның концептуалды аппаратына ХХ ғ. 60-шы – 70-ші жылдардың басында енгізіліп, әуелі тарих, тарихнама, әлеуметтану мен психологияда қолданыла бастады. Содан кейін прагматикалық сипаттама үшін нәтижелі болғандықтан, тіл білімінде де қабылданды. *Гендер* ұғымын зерттеудің әртүрлі тәсілдері қолданысқа ие болды. Осы бағытта зерттеу жұмыстарымен айналысатын ғалымдар бүкіл әлем тілдерінде ерлер бейнесі басым екенін атап өтті: көптеген тілдерде "адам" және "ер" ұғымдары бір біріне сәйкес келеді, ерлерге қатысты сөздердің грамматикалық формалары әйелдерге тән сөздерге қарағанда басымдығы анықталады. «Гендер» сөзі, біріншіден, жіктелу термині, морфологиялық сипаттаманы, яғни грамматикадағы *род* категориясын, білдіреді. Ал оның кеңінен тараған екінші мағынасы жыныстық жіктелуге қатысты. Ғылымның қазіргі даму кезеңінде гендер – қоғамда қалыптасқан ер мен әйелге тән рольдер, жүріс-тұрыс, менталды және эмоционалды сипаттамаларды қамтитын күрделі әлеуметтік-мәдени құрылым [1,16 б.]

Гендерді зерттеу нысанын оның мәдени феномен болуы, сонымен тілдегі көрінісі және адамдардың өзара қатынасында қолдануы құрайды. Ең бастысы – гендерді адамдардың ара-қатынасындағы аса маңызды когнитивтік категория деп қабылдау, себебі ол сана-сезімімізде қалыптасқан образ, жүріс-тұрыс, ереже, әдет-ғұрыптардың тілдегі көрінісін білдіреді.

Сөйлеудегі гендерлік айырмашылықтар айқын болуы мүмкін, олар грамматикалық формаларда көрінеді және арнайы зерттеуді қажет етеді. Зерттеуші Р. К. Потапованың айтуынша, сөйлеп тұрған адамның жынысына байланысты ауызша ерекшеліктің саралануы әртүрлі тілдерде және тілдік деңгейлерде көрінеді [2]. Көбінде айырмашылықтар лексикаға қарағанда синтаксисте айқын көрінеді деген пікір де орын алған. Тілдегі көрсеткіштерге

сүйене отырып, гендерологтар тілдерді ерлер тілі мен әйел тіліне бөледі. Тілдегі ерлердің үстемдігін гуманитарлық ғылымның адамға бағытталған антропоцентрлік көзқараспен байланыстырады. Шетелдік тіл білімінде Р. Лакофф, Д. Кэмерон, Дж. Коутс, Д. Таннен гендерлік қатынастардың тілдегі белгілерін қарастырса, ресейлік зерттеушілер А. В. Кирилина, Е.И. Горошко [3], Р. К. Потапова, В. В. Потапов [2] т.б. ерлер мен әйелдердің сөйлеу барысында анықталатын ауызша сөйлеу әрекетінің ерекшеліктерін атап өтті. Қазақ тіл білімінде осы салада Б. Хасанұлы [4], Э.Д. Сүлейменова, Н.Ж. Шаймерденова [5], М.Б. Нұртазина, Ш.К.Беркімбаева, К.Ж. Қожахметова [6], Т.Ж. Токтарова [7], Г.Т. Шоқым [8], А.Ф. Сембаева [9], Х.Х.Нұрсеитова [10] т.б. зерттеулер жүргізуде.

Гендерлік рөлдер әр қоғамда, әр түрлі этномәдени, діни, әлеуметтік топтар мен жіктер арасында бірдей емес. «Алғашқы қауымда әйел мен еркектің, қыздар мен жігіттердің топтық өзіндік тілі болған. Еңбек бөлінісі биологиялық айырмашылыққа құрылған. Қазақтың «ер адам – түздікі, әйел – үйдікі» деген сөзі ертеде айтылған болса керек. Осыдан келіп, әр жыныс өкілінің айырма сөздігі пайда болған. Аңшылық пен құрылыс лексикасын еркектер қалыптастырған, ал үй шаруашылығы лексикасын тек әйелдер түзген. Соның бір белгісі – көне әйелдер күнтізбесі (IV ғасыр күнтізбесі) болған» [4, 284 б.].

Э.Д. Сүлейменова гендер лингвистикасын тілді пайдаланушылардың жыныстық айырмашылықтарына байланысты тілдік құбылыстарды зерттейтін айрықша лингвистикалық пән деп танытады. Бір тіл аумағында әлеуметтік жынысқа – әйелдер мен ерлерге байланысты, олардың әрқайсысының сөз саптауында кездесетін тілдік бірліктер (сөз, сөйлем, сөйлемдер мен сөз тіркесі, фразеологизм, мақал-мәтелдер) *гендерлект* болып аталады. Гендерлект терминін ғылыми қолданысқа алғаш енгізген – лингвист Дебора Таннен. Бұл термин алғашқыда ерлер мен әйелдердің сөйлеу іс-әрекетіне тән үнемі болып тұратын, үздіксіз белгілердің жиынтығы ретінде түсіндірілді. Сонымен байланысты «жыныс – қарым-қатынасты (коммуникацияны) айқындаушы фактор» деген феминистік көзқарастар қалыптаса бастады. Кейінгі жылдардағы бірқатар еңбектерде еркектер мен әйелдердің кез келген сөйлеу іс-әрекетінде айырым белгі бола бермейтіндігі айтылады, сондықтан «гендерлект» жөнінде түрлі пікірлер орын алып келеді. Әлеуметтік лингвистика терминдерінің сөздігінде: «гендерлект (ағыл. *gender* жыныс (*dia*) *lektos* диалект) ағыл. *genderlect* – бір этникалық тіл, ұлттық тіл, социолект көлемінде ер адамдар тілдерімен салыстырғанда әйелдер тілінің лексикалық, эмоциялы-экспрессиялы, грамматикалық, стильдік және басқа да ерекшеліктері» [5, 74 б.].

Қазақ тілінің гендерлік аспектісін зерттеген Г. Шоқым қазақ халқының ұлттық болмысына тән тіл мен биліктің сабақтастығын гендерлік қырынан қарастырады: «Қазақ дәстүрлі қоғамында ел басқару, әкімшілік істердің тізгінін ер-азаматтар ұстаған. Тіліміздегі хан, сұлтан, би, бек, ел ағасы, ауыл ақсақалы, ру басы, қазы, төре, т.б. ер адамдарға қатысты қолданылатын сөздер әлеуметтік дәреже-лауазымды білдіретін гендерлік лексиканы

құрайды. Бұл топқа патша өкіметінің қазақ даласын билек кезеңінде жиі қолданысқа түскен болыс, майыр, старшын, онбасы, елубасы, т.б. гендерлік атауларды да жатқызуға болады», дей келе, билікті басқаратын қазақ ерлерінің гендерлік рөлін былай көрсетеді: би-көсем, би-заңгер, би-елші, би-батыр, би-саясаткер [8, 46 б.]. Сондай-ақ халқымыздың арғы тарихында да билікке араласқан әйелдердің гендерлік қызметін Томирис, Айша бибі, Домалақ ана, Бегім ана, Қызай, Бопай ханшалардың ел басқарушылық, ұлтты тұтастырушылық идеяларымен сабақтастырады.

Сонымен, гендерлік лингвистика ерлер тілі мен әйел тілі айырмашылықтарын зерттей келе, бірнеше айырмашылық негіздерін белгілеген. Олар гендерлік саралау тұрғысынан тіл қабатына байланысты бөлінеді:

а) ерлер тілі мен әйелдер тілінің *лексикалық айырмашылықтары*: ерлер әдеби тілден тыс жаргон сөздерді, эмоция айқын көрініс табатын лексикаға үйір болса, әйелдер сөздің коннотациясына мән беріп, астарлы, жағымды эмоционалды сөздер мен сөз тіркестерді қолданады

ә) ерлер тілі мен әйелдер тілінің *морфологиялық ерекшеліктеріне* ерлер көбірек бұйрық райдағы етістікті қолданса, әйелдер болжам, белгісіздіктің әртүрлі дәрежесін білдіретін модальды құрылымдарға (мүмкін, менің ойымша), шартты райдағы етістікке көбірек бейім

б) ерлер тілі мен әйелдер тілінің *синтаксистік ерекшеліктері*: ерлер қыстырма құрылымдарды, сабақтас құрмалас сөйлемді көбірек қолданса, әйелдер лепті, сұраулы сөйлемдерді, құрамы толық емес сөйлемдер мен эллиптикалық құрылымдарды қолданып, мәнерлі, көркем сөйлемдерге ұмтылады

Ғалым Х.Х.Нұрсеитова [10] Кирилина А.В., Е.И.Горошко [3] т.б. авторлар жұмыстары негізінде ерлер жазбаша тілі мен әйелдер жазбаша тілін бірнеше қырынан салыстырып, келесі тұжырым жасайды (1-кесте):

1-кесте. коммуникативтік жағдайлардағы стратегиялардың ерекшелігі (гендерлік саралау тұрғыда)

Ерлер	Әйелдер
<ul style="list-style-type: none"> - стратегияның әлеуметтік, саяси және метафизикалық блоктарға бағытталуы; - тұрмыстық тақырыптар жайлы сөз қозғағысы келмеуі; - жастармен немесе әңгімелесушілермен ирониялық көзқарасты пайдалану; - кері байланыс орнату коммуникативтік рөлдерді өзгерту әрекеті ретінде қарастырылады; - көпшілік алдында сөз сөйлеуге бейімділік; 	<ul style="list-style-type: none"> - Этикалық сипаттағы ұғымдар жүйесіне назар аудару; - ситуациялық сәттерге алаңдау; - өзара түсіністікке негізделген әңгіме, хабарламаға реакция ретінде емес, түсінікке қол жеткізу ретінде түсіндірілетін кері байланысқа көп көңіл бөлу; - кері байланыс орнатуға жылдам реакция ("иә" = " Мен сізді тыңдаймын»); - жеке әңгімелерді қолдау;

- байланыс монолог түрінде өтеді, коммуникаторға аз бағытталған;	- байланыс-сұхбаттасушыға бағытталған диалог;
- сөзін бөлгенде, агрессивтілік таныту;	- қысқа сөздермен әңгіме бастау.
- басты ой әңгіме басында айтылады.	

Көптеген тілдерде гендер категориясы туралы түсінік жоқ. Мысалы, ағылшын тілінде есімдіктер (*he/she/it*) және *lion/lioness* сияқты сөздер гендер санатының көрсеткіші ретінде қарастырылады, гендерлік айырмашылықтар тілде арнайы сөздер қолданылып, лексика арқылы берілген. Сондай-ақ, гендер айырмашылығы сәйкес келмейтін жағдайларда көптеген проблемалар туындайды. Мысалы, орыс тіліндегі "стул" сөзі (орыс.муж.род), ал француз тілінде (*chaise*) — (орыс.жен.род). Кейбір тілдерде сөздің қай гендерлік категорияға жататынын анықтау өте оңай. Мысалы, испан тілінде (сирек жағдайларды қоспағанда) барлық ер адамға тән сөздер *-o* жалғауымен, ал әйелге тән сөздер *-a* жалғауымен аяқталады. Мысалы: Rey – Reina(Хан – Ханшайым)

Ғалым Д. А. Нечаевский жыныстың мәдени-әлеуметтік мәні белгілі бір қоғамда ер мен әйелге тән деп қабылданған, әлеуметтік (типтік рөлдер мен мәртебелер), табиғи, психикалық және мінез ерекшеліктерін қамтитын маскулиндік пен феминдік дихотомия аясында тұжырымдалады дейді. Ол маскулиндік пен феминдікті жұптық категорияларды құрайтын белгілеріне қарай екі деңгейде қарастырады.

Бірінші деңгей табиғи және мәдени-әлеуметтік екі топқа бөлінген факторларды қамтиды.

А) Табиғи факторлар:

- 1) Биологиялық жыныс (морфофизиологиялық айырмашылықтар, бейімделу деңгейі, иммунитет);
- 2) Онтогенетикалық психикалық белгілер (ашу ыза мен эмоцияға берілгіштік деңгейі, психомоторлы (қозғалысты) реакциялар, ойлау әрекетінің ерекшеліктері, өсіп-жетілу кезеңіндегі айырмашылықтар, танылмаған, белгісіз айырым белгілер.

Б) Мәдени-әлеуметтік факторлар:

- 3) Гендерлік мұраттар (мұраттар мен антиидеалдар, әлеуметтендіру үдерісіндегі белгіленген сапалар, әлеуметтік бағалау өлшеуіштері;
- 4) Жыныстық рөл (әлеуметтік мәртебелер жүйесі, әлеуметтік рөлдер жүйесі).

Екінші деңгей: мінез-құлық – интегралдық сипат, қарымқатынас стилі, мінез-құлық (іс-әрекет, жүріс-тұрыс), өмір сүру стилін қамтиды [11, 71 б.].

"Орыс тілі грамматикасында" гендер категориясы келесідей анықталады: "зат есімнің категориясы — бұл зат есімнің сингулярлық формалардағы жалпы формаларға сәйкес келетін сөз формаларын таңдау қабілетінде көрсетілген, сөзбе-сөз емес синтагматикалық түрде анықталған морфологиялық категория.

Орыс тілінде ермен әйелге тән белгінің негізгі әдістеріне мыналар жатады: 1. Лексикалық: адамның жынысын зат есім негізінің семантикасымен тікелей белгілеу (мужчина-ер, женщина-әйел, отец-әке, мать-ана, молодой, молодая-жас, дочь-қыз, сын-ұл). Лексикалық және грамматикалық әдісті есімдіктер арқылы адамның жынысын белгілеу деп санауға болады (он, она, оно - қазақ тіліне үшеуі де «ол» болып аударылады).

Сөзжасам әйелге тән сөзжасамдық категориясын білдіру кезінде, әдетте, жұрнақ пен грамматикалық сипаттаманың гендер категориясына сәйкестігі байқалады, сондықтан бұл әдіс іс жүзінде флективтік — сөзжасамдық болып табылады. "Көптеген анимациялық зат есімдердің орыс тілінде салыстырмалы генеративті формалары бар, олар флективті немесе жұрнақты-флективті түрде қалыптасады. Бұл ең алдымен тұлғалардың атына қатысты. Сонымен, біз ағылшын тілінде гендер айырмашылығын білдіру жолдары туралы тақырыпқа келсек. Бұл санат үшін есімдік ерекше орын алады. Кез-келген зат есім үшінші тұлғаның үш есімдігінің бірімен байланысты болуы керек. Ер адамға тән «he», әйел — «she» және жануарлар мен жансыз дүниелерге — «it» есімдіктерін қолданады. Біз дәстүрлі әдеби ағылшын тілінің нормасы болып табылатын осы қызықты жағдайларды қарастырамыз. Гетерономия — айқын білдіру құралдары жоқ әдіс. Зат есімнің атауы биологиялық тұрғыдан анықталады

son — daughter;сын — дочь; ұл — қыз;

king — queen; король — королева; хан — ханшайым

gentleman — lady; джентльмен — леди;

Сөз тіркестері — сөздердің түбірінің тіркесі арқылы құралады. Бұл жағдайда түбірдің бірі гендерлік маркер болып табылады, яғни онда айқын ерге немесе әйелге тән сөздер болады.

- salesman — saleswoman (продавец — продавщица) — сатушы
- schoolboy — schoolgirl (школьник — школьница) — оқушы
- landlord — Landlady (хозяин — хозяйка) — басшы
- manservant — maidservant (слуга — служанка) — қызметші
- headmaster — headmistress (директор — директриса) — бастық

Жұрнақ — ерлерге тән зат есімдерді (-or, -er) құрайтын жұрнақтарды әйелге тән жұрнақтармен алмастыру процесі (- ess, - ette, - ine, - ix).

actor — actress (актер — актриса)

waiter — waitress (официант — официантка) — даяшы

director — directrix (директор — директриса) — басшы

conductor — conductoress (проводник — проводница) -

hero — heroine (герой — героиня) — қаһарман

poet — poetess (поэт — поэтесса)

Жануарларға келсек, қазақ тілінде ұрғашы немесе еркек деп бөлінеді.

lion — lioness (лев — львица) — еркек немесе ұрғашы арыстан

Көркем шығарманың аудармасы бір мәдени дәстүрдің құндылықтар жүйесін екіншісіне беру ретінде қабылданады. Сондықтан тиісті аударманы алу үшін

әр түрлі аспектілерді, соның ішінде гендерлік компонентті дұрыс жеткізу керек.

Көркем мәтінді аудару немесе көркем аударма жазбаша аударманың басқа түрлерімен салыстырғанда бірқатар ерекшеліктерге ие. Көркем мәтін әрқашан автордың көркем әдебиеті мен модалды компоненттің болуымен сипатталады, оның ішінде автор мен оқырман арасындағы гетерогенді қатынастар бар. Бұл қатынастар автордың оқырманмен танысу және ассимиляциялау үшін құндылық көзқарастарының көрінісі, яғни мәтін арқылы оқырманға әсер ету.

Ұлы неміс ақындарының шығармашылығы жүздеген жылдар бойы көрнекті орыс жазушыларын шығармашылыққа шабыттандырды. Гейне шығармашылығы әр қилы. Оның алғашқы "Әндер кітабы" бүкіл әлем авторларының сүйіспеншілігі мен құрметіне ие болды. Г. Гейне өзінің өлеңдерінде табиғатты, адам сезімдерін жырлады. Мысалы,

Ein Fichtenbaum

Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kahler Höh.
Ihn schläfert. Mit weißer Decke
Umhüllen ihn Eis und Schnee.
Er träumt von einer Palme,
die fern im Morgenland
einsam und schweigend trauert
auf brennenden Felsenwand. [12]

Сосна

На севере диком стоит одиноко
На голой вершине сосна.
И дремлет, качаясь, и снегом сыпучим
Одета, как ризой она.
И снится ей все, что в пустыне далекой,
В том крае, где солнца восход,
Одна и грустна на утесе горючем
Прекрасная пальма растет.

(М. Ю. Лермонтов) [13]

Егер Гейненің сюжеті қашықтықтағы ғашықтардың сипаттамасына негізделген болса (der Fichtenbaum – ерге тән), (die Palme – әйелге тән) аудармада «сосна» және «пальма» арасындағы грамматикалық айырмашылық байқалады, онда Лермонтовтың өлеңі екі басылымда да махаббат қана емес, сонымен қатар онтологиялық және философиялық тұрғыдан қарастырған – бұл шешілмейтін жағдайлармен бөлінген және мәңгілік азапқа душар болған адамдардың қайғылы жалғыздығы туралы, "жақынынан айрылған адамның жалғыздығы туралы» айтылған [14] .

Келесі талқыланатын Оскар Уайльдтың «The Nightingale and the Rose» («Соловей и роза») атты туындысы. Ағылшын тілі мен орыс тіліндегі гендерлік айырмашылықты айқындайтын есімдіктер:

«Suddenly **she** spread **her** brown wings for flight, and soared into the air. **She** passed through the grove like a shadow, and like a shadow **she** sailed across the garden».

Моше Иофис аудармасында:

«Вдруг, расправив крылья, **он** **вспорхнул** ввысь и тенью пролетел над рощей, бесшумно **проплыл** над садом <...>».

Мария Благовещенскаяның аудармасында:

«Но вот **он** расправил свои темные крылышки и **взвился** в воздух. **Он** пролетел над рощей, как тень, и, как тень, пронесся над садом»

"**Ол** кенеттен, қанаттарын жайып, көтеріліп, көлеңке тоғайдың үстінен ұшып, үнсіз бақтың үстінен жүзді<...>" [15].

Сөйлемнің түпнұсқасына мән берсек "**She spread**" яғни "she" ағылшын тілінде қыз балаға тән есімдік, аудармасына келсек, «Он» деп аударылған. Орыс тілінде «Он» - ер адамға тән есімдік.

Сонымен, екі аудармашы да түпнұсқада берілген есімдіктерді өзгертті, дегенмен мінез-құлық сипаттамаларын талдау дұрыс емес екенін көрсетеді: "Nightingale" бейнесі әдетте әйелге тән. Шығармада түнгі құс махаббат туралы ән айтады және өз өмірін басқаларға беруге шешім қабылдаудан тартынбайды.

Қорытынды. Қоркем шығармалардың тілі сапалы аударманың кепілі болып табылады. Гендерлік аспект трансформацияның белгілі бір жиынтығын қолдана отырып аудармада көрсетілуі мүмкін. Алайда, түпнұсқа мен аударма мәтінінің семантикалық ортақтығын, сондай-ақ түпнұсқаның көркемдік әсерін сақтайтын тиісті аударма жасау үшін аудармашы жұмыстың гендерлік компонентін беру кезінде өте мұқият болуы керек.

ӘДЕБИЕТ

[1] Пушкарева Н.Л. Гендерные исследования: рождение, становление, методы и перспективы в системе исторических наук // Женщина. Гендер. Культура. — М., 1999. — 360. 15-35 с.

[2] Потапова Р.К. Потапов В.В. Язык, речь, личность. — М. : Языки славянской культуры, 2006. — 496 с.

[3] Кириллина А.В., Томская М.В. Лингвистические гендерные исследования. — Отечественные записки — № 2, 2005.- С.112 — 132.

[4] Хасанұлы Б. Қазақ тіл білімінде гендерлік бағытты қалыптастырудың өзекті мәселелері // Психолінгвистика және элеуметтік тіл білімі: қазіргі күйі және болашағы: халықаралық конференция материалдары. — Алматы, 2003. — 284 б.

[5] Словарь социолінгвистических терминов / Сүлейменова Э. Д., Шәймерденова Н. Ж., Смағұлова Ж. С., Ақанова. — Астана: «Арман ПВ, 2008 — 74 с.

[6] Беркімбаева Ш.К., Қожахметова К.Ж. Гендерлік білім теориясы мен тәжірибесі. — Алматы, 2007.

[7] Токтарова Т. Ж. Основные аспекты исследования гендерной лингвистики // Язык: система, функционирование и моделирование : сборник научных трудов. - Алматы, 2007. — С. 88–99

[8] Шоқым Г. Қазақ тіл білімінің гендерлік тұғыры: монография. Алматы 2007. — 317 б.

[9] Сембаева А.Ф. Қазақ теңеулерінің гендерлік ерекшеліктері — Вестник КГУ им.Ш.Уалиханова, 2016, №1, — С. 114-118.

[10] Нурсейтова Х.Х. Введение в гендерную лингвистику: учебное пособие. – Павлодар, 2008. – 70 с.

[11] Нечаевский Д. Л. Маскулинность /фемининность как социокультурная характеристика (гендер как социокультурный феномен) // Гендер: язык, культура, коммуникация: доклады первой международной конференции. – М., 2001. – С. 71-72.

[12] Гейне в воспоминаниях современников. – М.: Художественная литература», 1988. – 576 с.

[13] Полное собрание стихотворений М. Ю. Лермонтова. – 2 том М.:Художественная литература, 2008. – 384 с.

[14] Воронина И.П. Проблема «Точного» поэтического перевода Г.Гейне в лирике М. Ю. Лермонтова – Известия Самарского научного центра Российской академии наук, т.11.4 (3), 2009 – 713 с.

[15] Вдовина А.С., Фомин А.Г. Особенности реализации гендерного компонента в художественном переводе (на материале переводов сказок О. Уайлда) – Вестник Кемеровского государственного университета, 2015, № 2, - 147 с.

REFERENCES

[1] Pushkareva N.L. Gendernye issledovaniya: rozhdenie, stanovlenie, metody i perspektivy v sisteme istoricheskikh nauk. (Gender Studies: Birth, Formation, Methods and Prospects in the System of Historical Sciences). Zhenshina. Gender. Kultura. (Woman. Gender. Culture). M. 1999. 360 p. 15-35 pp.

[2] Potapova R.K., Potapov V.V. Yazyk, rech, lichnost. (Language, speech, personality). M.: Yazyki slavyanskoi kultury, 2006. 496 p.

[3] Kirillina A.V., Tomskaya M.V. Lingvisticheskie gendernye issledovaniya. (Linguistic gender studies). Otechestvennye zapiski. № 2. 2005. 112-132 pp.

[4] Hasanuly B. Qazaq til biliminde genderlik baǵytty qalyptastyrdyń ózekti máseleleri. (Topical issues of gender orientation in Kazakh linguistics). Psiholingvistika jáne áleymettik til bilimi: qazirgi kúii jáne bolashaǵy: halyqaralyq konferensia materialdary. (Psycholinguistics and social linguistics: current status and prospects: materials of the international conference). Almaty. 2003. 284 p.

[5] Súleimenova E.D., Sháimerdenova N.J., Smaǵulova J.S, Aqanova D.H. Slovar sosiolingvisticheskikh terminov. (Dictionary of sociolinguistic terms). Astana. "Arman PV" baspasy. 2008. 74 p.

[6] Berkimbaeva Sh.K., Qojahmetova K.J. Genderlik bilim teoriasy men tájiribesi. (Theory and practice of gender education.). Almaty, 2007

[7] Toktarova T.Zh. Osnovnye aspekty issledovaniya gendernoi lingvistiki. Yazyk: sistema, funkcionirovanie i modelirovanie : sbornik nauchnyh trudov. (The main aspects of the study of gender linguistics. Language: system, functioning and modeling: collection of scientific papers). Almaty. 2007. 88–99 pp.

[8] Shoqym G. Qazaq til biliminiń genderlik tuǵyry: monografia. (Gender of Kazakh linguistics: monograph). Almaty. 2007. 17 p.

[9] Sembaeva A.Ǵ. Qazaq teńeyleriniń genderlik erekshelikteri. (Gender differences of Kazakh peers). Vestnik KGÝ im.Sh.Ýalihanova. (Bulletin of the Kokshetau State University named after Sh. Ualikhanov). 2016. №1. 114-118 pp.

[10] Nurseitova H.H. Vvedenie v genderyiy lingvistiku: ychebnoe posobie. (Introduction to Gender Linguistics: A Study Guide) – Pavlodar, 2008. – 70 p.

[11] Nechaevskii D. L. Maskýlnnos. femininos kak sosiokýltýrnaia harakteristika (gender kak sosiokýltýrnyy fenomen) (Masculinity. femininity as a sociocultural characteristic (gender as a sociocultural phenomenon). Gender: yazyk, kúltýra, komýnikasiya: doklady pervoi mejdýnarodnoi konferensii. (Gender: language, culture, communication: reports of the first international conference). M., 2001. 71-72 pp.

[12] Geine v vospominaniakh sovremennikov. (Heine in the memoirs of contemporaries). M.: Hudojestvennaia literature, 1988. 576 p.

[13] Polnoe sobranie stihotvoreniĭ M. Ĭy. Lermontova. (A complete collection of poems by M. Yu. Lermontov.). 2 tom. M.: Hudojestvennaia literatūra, 2008. 384 p.

[14] Voronina I.P. Problema "Tochnogo" poeticheskogo perevoda G.Geine v lirike M.Yu. Lermontova (The problem of the "Exact" poetic translation of G. Heine in the lyrics of M. Yu. Lermontov). Izestia Samarskogo nauchnogo centra Rossiiskoi akademii nayk. (Proceedings of the Samara Scientific Center of the Russian Academy of Sciences). t. 11.4 (3). 2009. 713 p.

[15] Vdovina A.S., Fomin A.G. Osobennosti realizacii gendernogo komponenta v hyozhestvennom perevode (na materiale perevodov skazok O.Yailda). (Features of the implementation of the gender component in literary translation (based on the material of translations of O. Wilde's fairy tales). Vestnik Kemerovskogo Gosydarstvennogo universiteta. (Bulletin of the Kemerovo State University). 2015. №2. 147 p.

ГЕНДЕРНЫЕ РАЗЛИЧИЯ ПРИ ПЕРЕВОДЕ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТОВ

Рысбек А. Ж.¹

¹ магистрант 2 к., специальность «М 056 – Переводческое дело»

КазУМОиМЯ им.Абылай хана

Алматы, Казахстан

arookarysbekova@gmail.com

Аннотация. Статья посвящена проблеме передачи гендерных различий в переводе. Рассмотрены понятия гендера, его социокультурные аспекты и их реализация в языке на лексическом и грамматическом уровнях. Выявлены особенности проявления гендерных различий в английском, казахском, русском, языках, проанализированы пути и способы передачи гендерных различий на материале конкретных переводов.

Ключевые слова: перевод, гендерные различия, гендерлект, трансформация.

GENDER DIFFERENCES IN THE TRANSLATION OF LITERARY TEXTS

Rysbek A.Zh.¹

¹ 2nd year Master's student «M 056 – Translation Studies»

Ablai Khan KazUIR&WL, Almaty, Kazakhstan

e-mail: arookarysbekova@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the problem of transmission of gender differences in translation. The concepts of gender, its socio-cultural aspects and their implementation in the language at the lexical and grammatical levels are considered. The features of gender differences in English, Kazakh, Russian, and Russian languages are revealed, and the ways and methods of transmitting gender differences based on the material of specific translations are analyzed.

Keywords: translation, gender differences, genderlect, transformation.

Статья поступила 05.03.21